

Babylon, Verborgenheid

Dat de Gemeente van God enerverende dagen doormaakt kan niemand meer zijn ontgaan. In een tijd, waarin de wereld om ons heen in niet eerder vertoond tempo van aanzien verandert, ondergaat het aanzien van het christendom eveneens een globale transformatie. Ingrijpende veranderingen in de beleving van het geloof, nieuwe kerkvormen en -structuren en een nieuwe accenten in de prediking zijn voorname elementen in dit veranderende christendom. Terwijl in het Westen veel traditionele kerken op hun retour lijken te zijn, vindt er een 'boom' plaats van vnl. charismatische en pinksterkerken in m.n. Latijns Amerika, Afrika en Azië. Werd honderd jaar geleden het christendom nog vanuit het dominante Westen naar 'de zendinggebieden' gebracht, zo bepalen nu de ontwikkelingen in deze landen in toenemende mate de theologische agenda. Hoe duiden we de theologische ontwikkelingen en wat voor implicaties hebben die voor de toekomst? Hoe zien we de toekomst van het christendom in Bijbels licht en hoe analyseren wij de huidige kerkelijke omwentelingen in dit perspectief? Het beantwoorden van deze vragen is voor ons van wezenlijk belang. We beginnen dit artikel met een beschrijving van het christendom in de eindtijd, zoals de Bijbelse profetieën die ons geven. Daarna beschrijven we de voorgeschiedenis van de laatste kerkhervorming die zich in onze dagen voltrekt. Het onderliggende model om de ontwikkelingen te kunnen duiden is de profetische beschrijving van de kerkgeschiedenis in het boek Openbaring, waar die wordt voorgesteld in zeven achtereenvolgende fasen, die elk door een kerkhervorming worden ingeluid. Vervolgens gaan we dieper in op de theologische uitgangspunten die kenmerkend zijn voor het christendom zoals dat in onze dagen gestalte krijgt. Aansluitend illustreren we aan de hand van een aantal voorbeelden hoe dit nieuwe christendom in de praktijk uitwerkt en sluiten af met een evaluatie.

Een vrouw en een stad

Openbaring 17 en 18 geeft een beschrijving van een fenomeen in de eindtijd dat enerzijds door een vrouw wordt voorgesteld – in dit geval een hoer, en anderzijds door een stad: Babylon. Dat het in deze twee hoofdstukken om één en hetzelfde fenomeen gaat wordt later duidelijk. Wáár het in deze hoofdstukken überhaupt om gaat is op meerdere manieren uitgelegd. Velen wijzen daarbij op de geschiedenis van de stad Rome of op het pausdom. Deze opvattingen gaan er echter aan voorbij dat dit Babylon wordt beschreven

In de beschrijving van de Hoer-Babylon in Openbaring 17 en 18 wordt een vermenging geschilderd van de christenheid en de koninkrijken van deze wereld zoals die in de eindtijd zal optreden.

als een fenomeen in de *eindtijd* en dat in verbinding staat met het herstelde vierde wereldrijk, direct voorafgaand aan de wederkomst van Christus. Een vergelijking met de hoofdstukken 21 en 22 helpt ons op weg bij de interpretatie van ons gedeelte. Daar staat 'en één van de zeven engelen die de zeven schalen hadden, vol van de zeven laatste plagen, kwam en sprak met mij en zei: Kom, ik zal u de bruid, de vrouw van het Lam tonen. En hij voerde mij weg in de geest op een grote hoge berg en toonde mij de heilige stad, Jeruzalem, die uit de hemel neerdaalde van God en de heerlijkheid van God had'(Op.21:9, 10). De overeenkomsten met hoofdstuk 17 en 18 zijn uiteraard geen toeval. Het is een zelfde engel - een van de zeven die de schalen hadden, die Johannes meevoert – in het ene geval naar een hoge berg, een plaats waar God zijn heerlijkheid openbaart en in het andere geval naar een woestijn. Het meest treffend is natuurlijk de tegenstelling tussen de Bruid en de stad Jeruzalem enerzijds en de hoer en stad Babylon anderzijds. Deze woordparen hebben de bedoeling ons er op te wijzen dat we hier met twee verschijningsvormen van één bepaalde zaak te maken hebben. In het geval van de stad Jeruzalem wordt vermeld dat zij de *vrouw van het Lam* is en dat zij gebouwd is op het *fundament van de apostelen van het Lam* (21:14, vgl. Ef.2:20). Dat kan niets anders zijn dan de Gemeente, hier gezien in haar zuiverste, hemelse vorm: een woonplaats van God (21:22, vgl. Ef.2:22), behorend bij de

hemelse gewesten (Ef.1:3) en bekleed met de heerlijkheid van het Lam. De Gemeente is in onze tijd als maagd aan Christus verloofd (2 Kor.12) om straks bij de hemelse bruiloft met Hem, het Lam te worden verenigd (Op.19:7). Zij is de wettige echtgenote van Christus (Ef.5:31,32) en deelt in zijn heerlijkheid (Ef.1:22,23). Na de bruiloft zal zij 'uit haar bruidsvertrekken treden' en gezien worden in deze wereld (Op.21:9).

Als de Bruid-Jeruzalem ons de Gemeente voorstelt zoals zij volgens Gods bedoeling is, dan is de logische conclusie dat de hoer het tegenbeeld geeft, namelijk van het ontrouwe en afvallige christendom. Dit is een gedurfde en schokkende conclusie. De hoer-Babylon is niet zomaar een 'werelds' fenomeen, een algemene aanduiding van de wereld-zonder-God, een beschrijving van een vijandige politieke of economische macht 'daar buiten'. Nee, het gaat hier om de Kerk zelf, het christendom, dat gezien wordt in haar verbinding met de wereld! Hoe is het überhaupt mogelijk dat het christendom tot zo'n staat vervalt? Die gedachte moet Johannes ook bezig hebben gehouden. Toen hij haar zag 'verwonderde hij zich met grote verwondering' (Op.17:6). Bij al het wonderlijke dat Johannes al gezien heeft, is dit de enige keer dat hij zijn eigen verwondering op dergelijke manier uitspreekt. Johannes was als het ware sprakeloos van verbazing: dat uit de Gemeente van God – toen nog in de dagen van haar jeugd, zo iets gruwelijks zou voortkomen als de vrouw die hij voor zich zag. Zij is niet een woonplaats van God, maar van onreine geesten (Op.18:2), hoort niet bij de hemel maar bij de aarde (17:1,2), is niet bekleed met de heerlijkheid van het Lam, maar met de rijkdommen van de wereld (17:4, 18:10-22), is niet gericht op Christus, maar heeft zich verbonden met de koningen en machten van deze wereld (17:1).

De vrouw en de stad stellen een en dezelfde zaak voor. Bij de beschrijving van de Bruid-Jeruzalem is dat duidelijk. Als de engel tegen Johannes zegt 'ik zal u de bruid, de vrouw van het Lam tonen', dan toont hij hem 'de heilige stad Jeruzalem, die uit de hemel neerdaalde'. Bij de hoer-Babylon is dit niet anders. Van de vrouw staat in hoofdstuk 17 beschreven dat haar naam Babylon is en dat 'de vrouw die u gezien hebt, is de grote stad die het koningschap heeft over de koningen van de aarde'. Vice versa wordt van Babylon in hoofdstuk 18 gezegd dat 'de koningen van de aarde hebben met haar gehoereerd'. Ook haar uiterlijk in termen van 'purper en scharlaken en versierd met goud, edelgesteente en parels' (17:4) wordt woordelijk in 18:16 herhaald. Het contrast tussen de hoer en de bruid wordt

duidelijk in hoofdstuk 19. Een stem zegt 'wees vrolijk over haar, hemel, en u, heiligen en apostelen en profeten, omdat God uw rechtszaak tegen haar terecht heeft'. De steunpilaren van de ware Gemeente Gods zijn getuigen van het oordeel dat God velt over de valse Kerk. En als het oordeel voltrokken is klinkt er driemaal een halleluja in de hemel (19:1,3,5,6) om vervolgens de Bruid te tonen op het hemels bruiloftsfeest.

Babylon en Jeruzalem: oude bekenden

Het beeld van een overspelige stad is niet nieuw. Het wordt in het Oude Testament van drie andere steden gezegd, namelijk van twee steden van de volken, Tyrus en Ninevé, en van het oude Jeruzalem. De bekendste is Tyrus: "Ten einde van de zeventig jaar zal het Tyrus vergaan naar het lied van de hoer. Neem de citer, ga rond door de stad, verlaten hoer! Speel mooi, zing veel, opdat men aan u denke'(Jes.23:15-17). Tyrus vertoont veel overeenkomsten met het Babylon uit Openbaring: (1) het is een stad waarover de Heer zijn oordeel aankondigt (Ez.26:1-14), (2) over de val van de stad heffen de vorsten van de zee een klaaglied aan (15-8), (3) het was een stad vol van allerlei en kostbare koopwaar (27:1-25) waar de zeevaarders over treuren, en (4) haar oordeel is verweven met de rechtspraak over méér dan een grote handelsstad, gelegen aan grote wateren: ze is een *geestelijke macht die van God afvaltig werd en met een hart dat vol werd van trots op haar rijkdom* ('beschuttende cherub', zie 28:1-19).

Vóór de opkomst van Babel was Ninevé de wereldstad van de oudheid. Ook dit was een stad, gelegen aan wateren (van het tweestromenland Nah.2:8) die haar rijkdom dankte aan haar kooplieden (3:16). Ook zij wordt beschreven als een overspelige, die evenals de hoer-Babylon door toverijen volken misleidde: 'vanwege de vele hoererijen van de hoer, uitnemend in bevalligheid, meesteres in toverkunsten, volken verkopend door haar hoererijen en geslachten door haar toverkunsten' (Nah. 3:4). Juist in de beschrijving van Jeruzalem krijgt de zonde van de overspeligheid de volle nadruk (Ez. 16 en 23). Overspeligheid is hier een beeld van de onwettige verbinding die Gods volk aangaat met de wereld. Israël – en in ons geval: de Gemeente – is voor haar zegen uitsluitend afhankelijk van haar Heer en omgekeerd is haar hart en haar liefde aan Hem gewijd. De overspelige verbreekt deze exclusieve relatie: zij keert zich af van de Heer – al zal ze het zelf niet met zo veel woorden zeggen – en zet haar hart op haar rijkdom richt haar ogen op de wereld om haar heen. Jakobus duidt de rela-

tie met de wereld aan als overspel: ‘Overspeligen, weet u niet dat vriendschap jegens de wereld vijandschap is jegens God?’ (Jak.4:4).

Veelbetekenend is natuurlijk dat de hoer de naam Babylon draagt, dat herinnert aan de stad uit de oudheid. Babel (Jer. 50, 51 en 52, zie ook Jes. 13 en 14) was de stad die vermaard was om haar hoogstaande cultuur en om afgoderij (51:52). Ook Babel was gelegen aan grote wateren (51:13), ze voerde heerschappij over alle volken en was in de hand van de Heer als ‘een gouden beker die de gehele aarde dronken maakte, van zijn wijn dronken alle volken’(51:7), ‘als een hamer waarmee de hele aarde werd stukgeslagen en gebroken’ (50:23). Ze was bovendien de rechtstreekse vijand van het volk van God, die Jeruzalem vernietigd en het volk in ballingschap weggevoerd heeft. De Heer vergeldt haar naar haar werken (50:29), voert het rechtsgeding van zijn volk (51:36) en brengt over haar een plotseling verderf (51:8). Over haar val jubelen de hemel en de aarde (51:48) en aan haar oordeel gaat de oproep vooraf aan zijn volk om de stad te ontvluchten vóórdát het oordeel haar treft (50:8, 51:45, vgl. Jes.48:20, 52:11, 2Kor.6:17).

De kenmerken van deze oude steden vinden we terug in Openbaring 17 en 18 en we geven een overzicht van twaalf kenmerken van het grote Babylon:

1. zij is een stad gelegen aan grote wateren (Op.17:1, 15)
2. over haar val weklagen kooplieden en zeevaarders (18:11, 19)
3. ze is trots op haar weelderige rijkdom (18:7, 16) die ze vergaarde ze van koopwaar van de volken (18:12-15);
4. ze is een woonplaats van afgoderij en onreine geesten (18:2)
5. ze is bedreven in toverkunsten (18:23) en beoefenaars van toonkunsten (18:22)
6. ze is een overspelige en afvallige (17:1, 24, 5, 18:3, 9) vanwege haar betrekkingen met de koningen van de aarde die ze dronken voerde (drogeerde) met haar wijn
7. ze voert heerschappij over alle volken van de aarde (17:3, 15)
8. ze is een vijand van het volk van God (17:6, 18:24, 19:2)
9. ze wordt getroffen door plotseling verderf (18:8, 10, 19, 17:16)
10. de Heer voert een rechtsgeding tegen haar (18: 5-8, 20, 19:2)
11. over haar val jubelen hemel en aarde (18:20, 19:1-6)

12. het volk van God wordt opgeroepen uit haar weg te trekken en zich niet met haar werken te verontreinigen (18:4,5).

Christendom in de Apocalyps

In onze beschrijving van de toekomst van het christendom op aarde gaan we er van uit dat Christus zal terugkomen voordat Hij zijn Vrederijk op aarde sticht en dat aan deze komst een periode voorafgaat, ook wel aangeduid als de grote verdrukking. Deze periode dient o.a. voor de loutering en het geestelijk herstel van Israël en wordt gekenmerkt door de oordelen van het Lam die dan over de aarde komen, als voorbereiding van zijn komst. Verder gaan we er van uit dat de Gemeente van God van de aarde wordt weggenomen vóórdát deze grote verdrukking aanbreekt, die volgens de profetieën van Daniel en Johannes zeven jaar duurt. Deze toekomstvisie wordt wel aangeduid met de Engelse ‘vakterm’ *pre-mil(lenium) en pre-trib(ulation) eschatology*¹. Het feit echter dat *de Gemeente* is opgenomen, die bestaat uit alle ware gelovigen, wil niet zeggen dat daarmee ook ‘het christendom’ of ‘de kerk’ van de aarde verdwenen zal zijn.

Onder de kerk of het christendom verstaan we hier dus ten eerste de bredere *groep mensen* die om een of andere reden in naam wel tot het christendom gerekend (willen) worden, maar niet allen wedergeboren gelovigen zijn; en ten tweede *het systeem* van instituties en structuren die door christenen, ongeacht hun bedoelingen, in het publieke domein zijn aangebracht. Men kan daarbij denken aan politiek, economie, media, onderwijs en zorg. Een ‘christelijke’ school of een ‘christelijke’ partij betekent niet dat alle deelhebbers daaraan ook waarachtig christen zijn en evenmin dat hun programma op Bijbelse gronden is gebaseerd – het tegendeel is helaas maar al te vaak het geval. De gelijkenissen in Mattheus 13 over de verborgenheden van het koninkrijk illustreren de twee bovengenoemde kenmerken van het christendom². De gelijkenis over de tarwe en de dolik laat zien hoe er in de akker van tarwe dolik wordt gezaaid die een vermenging van gelovigen en ongelovigen op het christelijke erf voorstelt. De gelijkenissen over het mosterdzaad en het zuurdeeg laten zien hoe het christendom door verbindingen met de wereld tot een systeem wordt dat is verontreinigd met ongerechtigheid en wetteloosheid.

¹ Pentecost, 1958

² Beugen, 2012

Nadat de Gemeente is opgenomen blijft dit christendom op aarde bestaan, inclusief al de kenmerken die we hierboven hebben opgesomd – opdat ook zij met de wereld geoordeeld zal worden door het Lam. Wat een ontluisterende gedachte dat de hoer-Babylon het product is van het christelijk getuigenis op aarde, dat zó afstotelijk geworden is in de ogen van Christus, dat Hij haar met zo'n groot oordeel treft. Geen wonder dat Johannes het uitroept: 'en toen ik haar zag verwonderde ik mij met grote verwondering'.

Wanneer we dus de twaalf kenmerken van dit Babylon samenvatten zien we: een *wereldwijd* fenomeen dat een *dominante* invloed uitoefent in het *politieke domein*, dat gekenmerkt wordt door liefde tot *welvaart* en dat de *weelde* tot haar zegeningen telt, dat een *spilfunctie* heeft in het *economische* verkeer en dat met *uiterlijk vertoon* van toonkunsten en van toverkunsten de naties heeft misleid. Het dubbele beeld van de hoer-stad illustreert dat ze een *vermenging* aangaat van religie, of een religieuze gemeenschap enerzijds, met wereldse elementen van politiek en economie anderzijds. Ze gaat een onheilge verbinding aan met het Beest en openbaart zich als een vijand van het volk die zich schuldig maakt aan het bloed van de getuigen van Jezus (Op.6:9, 12:7, 16:6, 17:6, 18:24, 19:2,20:4.) dat zijn de heiligen uit de grote verdrukking. Het Beest (Op.13:1-12) stelt in deze voor het herstelde wereldrijk in de eindtijd³. Hij usurpeert in persoon de macht die de tien regionale politieke en economische grootmachten in de wereld – voorgesteld door tien horens - vrijwillig hebben verenigd in een *global governance*. De wereld zal zich uiteindelijk tegen de hoer-Babylon keren, het Beest en de tien koningen zullen haar haten, eenzaam en naakt maken, haar vlees eten en haar met vuur verbranden. Dit oordeel is hen door de Heer ingegeven en wordt zo ook in hoofdstuk 18 genoemd (18:1-8). Het *profetische perfectum* 'gevallen, gevallen' (18:2) onderstreept dat haar val onafwendbaar is en wordt gevolgd door drie klaagzangen, die van de koningen van de aarde (vs.9), die van de kooplieden (vs. 10-16) en die van de zeevaarders (vs.17-19), gevolgd door een hemelse jubelzang (18:20-19:6)!

Opmerkelijk en voor ons van wezenlijk belang is de oproep om van haar uit te gaan: 'gaat uit van haar, mijn volk, opdat u met haar zonden geen gemeenschap hebt en opdat u van haar plagen niet ontvangt' (18:4). Aan wie is deze oproep

gericht? In het tijdsbestek waarin deze profetie speelt is de Gemeente van God immers al opgenomen en wat hier in Openbaring 17 en 18 overblijft is de overspelige structuur van het christendom en de 'belijdende christenheid'. Maar we moeten ons bedenken dat de fenomenen in de eindtijd niet *overnight* ontstaan, hun komst kondigt zich al vooraf aan. Net zoals we in deze tijd de tekenen zien van het komende herstel van Israël, net zoals we in onze tijd de tekenen zien van een hersteld vierde wereldrijk (Dan.7, Op.13), zo mogen we ook verwachten dat de hoer-Babylon haar komst aankondigt. Zij komt na de opname van de Gemeente niet 'uit het niets' op het toneel, de ontwikkelingen in onze tijd wijzen op haar komst. Wij mogen dus verwachten dat óók zij haar schaduwen in onze tijd al terugwerpt. De oproep om van haar uit te gaan moet óns opmerkzaam maken, die leven aan de vooravond van haar manifestatie. Net zoals het overblijfsel van Israël moest wegtrekken uit Babel voordat het oordeel van de Heer haar zou treffen, evenzo moet de Gemeente van God acht geven op zichzelf, opdat zij geen gemeenschap heeft met haar zonden. Haar zonden betreffen niet alleen het uiterlijke verval, dat het gemakkelijkst als zonde wordt herkend, maar ook het daaraan voorafgegane innerlijke of geestelijke verval waardoor zij in de basis haar roeping al heeft opgegeven.

De laatste kerkhervorming

Na deze Bijbelse verkenning van het christendom in de Apocalyps willen we ons oriënteren op het christendom en haar ontwikkeling in onze dagen. Zoals in de inleiding reeds is gezegd, laat de kerkgeschiedenis zich beschrijven door opeenvolgende fasen waarin het aanzien van de kerk aangrijpend verandert. Een opmerkelijke constatering is dat deze kerkhervormingen gelijke tred houden met ontwikkelingen in de wereld⁴. Zo was het in de tijd van de renaissance en wetenschappelijke revolutie, dat de Reformatie leidde tot het ontstaan van de protestantse kerken. Evenzo leidde het Reveil in de tijd van de industriële revolutie, Verlichting en de Romantiek tot het ontstaan van de wereldwijde evangelische beweging. Opmerkelijk is verder dat deze kerkhervormingen niet onaangekondigd kwamen, maar werden voorafgegaan door geestverwante leiders of bewegingen. John Huss en John Wycliffe waren in zeker zin hun tijd vooruit en hebben de weg gebaad voor het werk van de latere kerkhervormers Luther en Calvijn. Op dezelfde manier worden Von Zinzen-

³ Zie o.a. Ouweneel, 1988

⁴ Beugen, 2012

dorf en Wesley geduid als voorlopers of wegbereiders van het Reveil, dat een kleine eeuw later het christendom wereldwijd zou vernieuwen. Iedere kerkhervorming wordt dus door een aantal 'geboorte-weeën' voorafgegaan. De voorafgaande fasen zouden we dus kunnen aanduiden als de protestantse kerkhervorming (Reformatie, ca. 1500) en de evangelische kerkhervorming (Reveil, ca. 1800).

De wereld verandert in onze tijd opnieuw, en misschien wel ingrijpender dan ooit voorheen, van aanzien door de digitale revolutie, globalisering en het postmodernisme. De kerk ondergaat eveneens een wereldwijde transformatie, volgens sommigen de grootste sinds de Reformatie⁵. De opzienbarende opkomst van het charismatische christendom – wereldwijd de snelst groeiende geloofsbeweging – speelt hierin een sleutelrol. Het episch centrum van deze beweging ligt niet langer op de oude continenten, maar in de 'Global South', dat is Azië, Afrika en Latijns Amerika, waar twee-derde van de wereldbevolking woont. Een aantal cijfers maken deze ontwikkeling zichtbaar. Niet alle ramingen en schattingen lopen, zoals we zullen zien, met elkaar in de pas, maar ze geven wel een zelfde beeld. In 1970 werd, op een totale christelijke wereldpopulatie van ca. 3,5 miljard het aantal charismatische christenen geschat op ca. 30 miljoen⁶. In het jaar 2000 bedroeg dat aantal 300 miljoen⁷ en in het jaar 2010 bedroeg hetzelfde aantal al ca. 584 miljoen⁸. Daarmee bedraagt het nu reeds bijna 10% van de wereldbevolking en het aantal groeit op dit moment met ca. 100 miljoen per decennium. Schattingen zeggen dat in het jaar 2050 het aantal charismatische christenen ruim 1 miljard zal bedragen en daarmee in grootte de Rooms Katholieke kerk zal hebben geëvenaard of voorbijgestreefd⁹. Rond die tijd zou meer dan 30% van de wereldbevolking christen zijn en meer dan ruim 10% charismatisch, dat daarmee het grootste religieuze monoblok vormt.

Eén-zesde van de wereldbevolking woont momenteel in de steden van Afrika, Azië en Latijns Amerika en is daar op zoek naar voorspoed en geluk¹⁰. Het aantal kerken (denominaties)

5 Wagner, 1987

6 Synan, 1971

7 Johnstone

8 Pew Forum

9 Johnstone

10 Jenkins, 2006

De kerkgeschiedenis laat parallel aan de wereldgeschiedenis kantelpunten zien die nieuwe fasen inluiden waarin de denkkaders wezenlijk verschillen van de voorgaande periode.

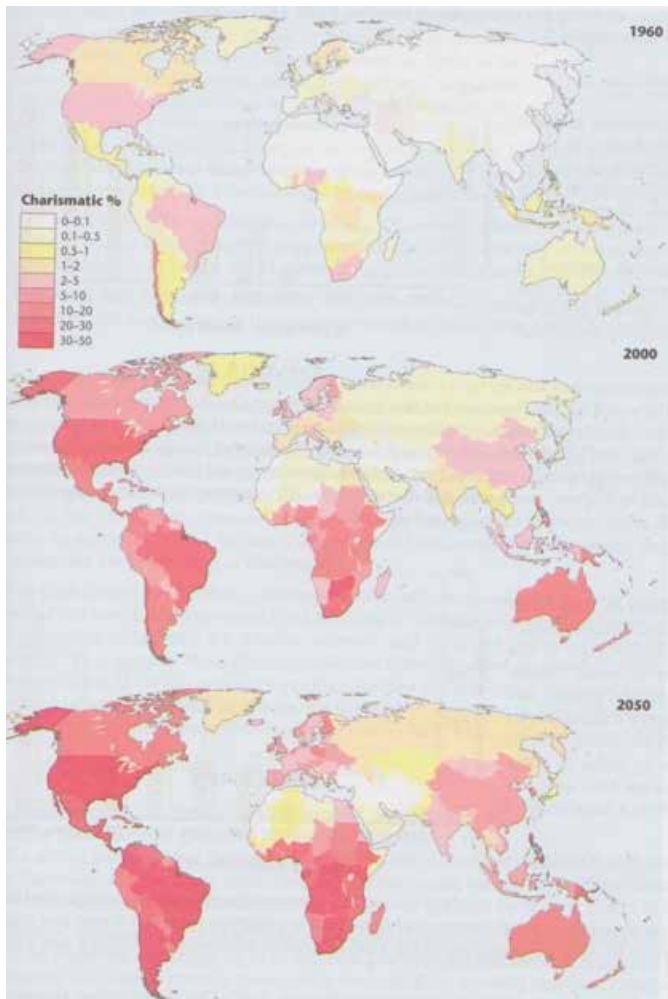
bedraagt op dit moment ca. 38.000 waarvan er ruim 15.000 charismatisch zijn. 80% van deze christenen komt voort uit de evangelische beweging en ca. 20% uit de protestantse en katholieke kerken. Neemt het percentage christenen in Europa en Noord Amerika af, in Azië, Afrika en Latijns Amerika is de groei ongekend groot. In 1910 woonde twee-derde van de christenen in Europa, nu is dat nog slechts 25%¹¹. Afrikanen en Aziaten vormen nu al 30% van de gehele christelijke wereldbevolking en sinds de jaren 80 van de vorige eeuw is Spaans de belangrijkste taal in de evangelische wereld. Tussen 1900 en 2010 is het aantal christenen in Afrika gegroeid van 9 naar meer dan 400 miljoen, in de Asia-Pacific van 28 naar 285 miljoen en met gelijkblijvende ontwikkeling zal in 2050 nog slechts 20% van de christenen *non-hispanic whites* zijn¹². De grootste kerken in de wereld zijn Yoido Full Gospel Church in Zuid Korea, met meer dan 500.000 leden; Deeper Christian Life Ministry in Nigeria en *Mission Elim Christianity International* in El Salvador, beide met meer dan 75.000 leden. Van de 20 grootste mega churches in de wereld staan er 6 in Afrika, 4 in Zuid Amerika, 9 in Azië en 1 in Europa, al deze kerken zijn charismatisch¹³. Bovenstaande is slechts een greep van een handvol duizelingwekkende getallen en

11 Pew Forum

12 Jenkins, 2006

13 Megachurches in the world

De periode van 1960 tot 2050 laat een verschuiving zien in de groei en verdeling van het charismatische christendom in de wereld (bron: Johnstone).

schattingen, maar dergelijke cijfers spreken boekdelen. Men mag met recht spreken van de grootste omwenteling in de kerkgeschiedenis. Naast de cijfers interesseert ons natuurlijk de achterliggende werkelijkheid. Hoe is deze wereldwijde beweging tot stand gekomen? Wat zijn de drijvende krachten en opvattingen in deze beweging en hoe krijgt dat gestalte in de praktijk? Vast staat in ieder geval dat wij in onze dagen mogen spreken van een nieuwe kerkhervorming die we, in analogie met de twee voorafgaande, aanduiden als de charismatische kerkhervorming. Ook deze kerkhervorming wijst in de geschiedenis haar geboorte-weeten aan. We zullen eerst in de geschiedenis teruggaan om de beweging te herleiden tot

de ontwikkeling van de huidige dag. Daarna omschrijven we de theologische uitgangspunten die voor de beweging karakteristiek zijn geworden en aansluitend geven we weer aan de hand van onderzoeken een aantal praktische voorbeelden. De geschiedenis brengt ons terug naar de zgn. heiligingsbeweging John Wesley en voert ons verder langs wat thans genoemd wordt de eerste en tweede charismatische golf.

Voorgeschiedenis: de heiligingsbeweging

John Wesley (1703-1791) was een opwekkingsprediker en de latere stichter van de *Methodist Church*. Hij maakte in 1738 kennis met de Moravische broeders, een Duitse piëtistische opwekkingbeweging. Het vuur van de liefde voor Christus zette hem aan tot volledige toewijding aan Christus en een verlangen naar heiliging. Zelfonderzoek, goddelijke discipline, vermindering van wereldse begeerten en blijvende opoffering voor de Heiland kenmerkten zijn leven en zijn dienst. Door deze deugden, zo leerde hij, kan een christen een overwinnend christelijk leven leiden. Hij verbreidde zijn prediking over de Verenigde Staten waar opnieuw een opwekkingsbeweging ontstond. Op sommige van de bijeenkomsten werd – in de marge – getuigd van bijzondere, extatische ervaringen die gelovigen tijdens deze bijeenkomsten ondergingen. De focus lag echter geheel op Christus en de vurige, liefdevolle toewijding aan zijn dienst. Charles Finney (1792-1875) zou het onderwijs van Wesley levendig houden en voegde hieraan toe dat de ervaring van de doop met de Heilige Geest een middel was om tot verdere heiliging te groeien. De heiligingsbeweging verbreidde zich, zowel in Engeland door de zgn. Keswick conferenties (sinds 1875) als in de Verenigde Staten, door de Holiness Conference (1877) en de bediening van o.a. John Inskip (1816-1884). Extatische ervaringen werden gezien als een derde zegen, na de zegen van de wedergeboorte en de *second blessing* van de *sanctification*. Hardin Irwin stichtte in 1895 de Fire-Baptized Holiness Church in Olmitz, Iowa. Hij heeft waarschijnlijk een sleutelrol gespeeld in het denken van Charles Parham, die in 1899 in zijn magazine *Apostolic Faith* schreef over de doop met vuur.

De eerste golf

Charles Parham (1873-1929) was predikant in een Methodistenkerk, waar hij in 1895 onder invloed van de meer radicale elementen in de heiligingsbeweging, uittrad. Hij begon aan huis zijn *Divine healing home* in Topeka, Kansas en zijn *Bethel Bible School*. Hier kwam hij, samen met zijn studenten voor

het eerst tot de conclusie dat het spreken in tongen het be-
wijs was voor het ontvangen van de Heilige Geest (1900), de
zgn. *initial blessing*. Een van zijn spreekbeurten in Houston,
Texas werd bijgewoond door William Josef Seymour (1870-
1922), een immigrant en voorganger-apostel van een kleine
kerk aan Bonnie Brae Street, Los Angeles. Hij gaf daar het on-
derwijs van Parham door en tijdens de samenkomsten in de
kleine kerkzaal vielen zeven mensen in extase op de grond
terwijl anderen in tongen spraken. Vanwege de toenemende
belangstelling werden de samenkomsten verplaatst naar een
zaal aan 312 Azusa Street (18 april 1906). De beweging werd
krachtiger en honderden, later duizenden Amerikanen van-
uit het hele land zouden de samenkomsten bezoeken. Bij een
later bezoek van Charles Parham zou deze zich zelf overigens
distantiëren van de extreme verschijnselen die hij daar aan-
trof. De beweging verspreidde zich intussen over het land en
leidde tot de stichting van nieuwe kerkgenootschappen zoals
de *Pentecostal Holiness Church* en de *Church of God in Christ*. In
1914 leidde het samengaan van een aantal kleinere pinkster-
kerken tot het ontstaan van de *Assemblies of God*, de grootste,
voornamelijk zwarte pinksterbeweging in de Verenigde Sta-
ten. De eerste charismatische golf was daarmee geboren en
heeft geleid tot wat wij nu de klassieke pinksterbeweging
noemen. Overigens heeft over deze charismatische opleving
een onder de broeders bekende auteur, H.A. Ironside, een
boek doen verschijnen¹⁴.

De tweede golf

In de jaren '20 en '30 stagneerde de charismatische bewe-
ging; enerzijds door toenemende kritiek van buitenaf en
anderzijds door geruchtmakende berichten over enkele van
haar voorgangers conformeerde zij zich enigszins aan de
evangelische beweging. Na de WO.II en de oprichting van de
staat Israël vond er een tweede opleving plaats, met name
onder de bediening van William Branham (1909-1965). Mede
onder invloed van de vernieuwde aandacht voor profetisch
onderwijs werd de beweging bekend als Latter Rain, de laat-
ste opwekking voor de wederkomst. De beweging nam in
omvang aanzienlijk toe en vertoonde ook tekenen van een
opwaartse sociaal-economische beweging. Waren voorheen
m.n. lager klassen en arbeiders gezinnen tot de pinksterbe-
weging aangetrokken, nu was er een groeiende deelname
van gelovigen uit de middenklasse. Rond 1970 waren er in de
Verenigde Staten ca. 4 miljoen charismatische gelovigen en

14 Ironside

wereldwijd naar schatting 30 miljoen. Buiten de Verenigde
Staten was de Zuid Afrikaan David du Plessis boegbeeld, die
in 1983 als eerste niet-katholiek de *Good Merit* onderschei-
ding ontving van Paus Johannes Paulus II als 'excellent die-
naar van de gehele christenheid'. Charismatisch onderwijs
werd gegeven o.a. aan de in 1965 opgerichte Oral Roberts
University. Inhoudelijk zijn er nog niet veel verschillen met
de pinksterbeweging. Het spreken in tongen en gezangen
waren belangrijke fenomenen, het uitspreken van profetieën
het opleggen van handen kreeg wel meer aandacht. Het
profetisch onderwijs was nog geheel evangelisch van aard
en stond nog in het teken van het dispensationalisme¹⁵; men
verwachtte een spoedige wederkomst van de Heer, oordelen
die daaraan vooraf zouden gaan en de genadegaven waren
het laatste appèl om zielen te winnen uit deze wereld, voor-
dat de Gemeente zou worden opgenomen en 'de nacht zou
komen waarin niemand kan werken'. Naar wat nu blijkt wa-
ren deze charismatische oplevingen slechts voortekenen van
de omslag die zich rond de eeuwwisseling zou voordoen, en
dan niet alleen wat betreft de uiterlijk tekenen, maar ook de
theologische visie.

De derde golf

De grote theologische omslag zou komen in wat nu genoemd
wordt de derde golf, een term die geïntroduceerd is door
C. Peter Wagner, de man die wellicht de meest invloedrijke
theoloog van de charismatische kerkhervorming zal blijken
te zijn. Wagner is een typisch voorbeeld van een zgn. *third
wave neo charismatic*. Hij is lid van een conventionele kerk,
Lake Avenue Congregational Church, maar heeft dezelfde open
houding t.a.v. charismatische gedachtegoed als de door-
snee pinkstergelovige. Wagner was professor aan het *Fuller
Theological Institute* toen hij in 1982 toestemming gaf voor een
course *Signs, Wonders and Church growth*, gegeven door John
Wimber, die in zijn eigen jonge, snelgroeiende Vineyard ge-
meente in Anaheim ervaringen had met gezangen en exta-
tische verschijnselen. Zoals de naam van de cursus aangeeft
worden tekenen en wonderen gezien als sleutelfactor voor
gemeentegroei in de 21^e eeuw. De cursus trok wijsd aandacht
en het blijkt dat veel christenen in het 20^e eeuwse *fin-de-siecle*
zich aangetrokken voelen tot deze nieuwe ervaringen. De
wereldwijde expansie van de nieuwe beweging zou uitgaan
van de *Toronto Airport Christian Fellowship*, die aandacht zou
trekken als de Toronto Blessing. In 1995 hadden al meer

15 Aimee Semple McPherson

dan 600.000 gelovigen uit meer dan 400 landen diensten bijgewoond¹⁶. De charismatische verschijnselen zouden nu duidelijk andere accenten krijgen als in de eerste en tweede golf. Spreken in tongen was minder prominent aanwezig en vormt niet een 'initiële' ervaring zoals in de pinksterbeweging. In plaats daarvan waren, naast genezingen, de 'Geesteservaringen' zoals diergeluiden, lachen in de Geest, vallen in de Geest prominent aanwezig. Saillant detail is dat John Wimber zich later zou distantiëren van wat wel *self induced hysteria* werd genoemd – net zoals destijds Charles Parham zich distantiëerde van Azusastreet. Maar ook hier zien we dat de teerling reeds was geworpen en zich zienderogen vermenigvuldigde. De globalisering en de opkomst van de digitale informatie-maatschappij hebben hierin mede een rol gespeeld. Steeds meer gelovigen associeerden zich met elkaar en met de nieuwe ervaring en in het jaar 2000 wordt wereldwijd gesproken van 300 miljoen charismatische christenen, ca. 10 keer zo veel als 30 jaar daarvoor! De beweging wordt aangeduid als de neo-charismatische beweging, ter onderscheiding van de pinksterbeweging (1900-1920) en de charismatische beweging (1950-1970) en bestaat uit allerlei gelovigen, deel uitmakend van allerlei kerkgenootschappen. In het vervolg zullen 'neo-charismatisch' en 'charismatisch' als generieke term worden gebruikt voor de gelovigen uit alle charismatische stromingen, omdat het onderscheid in de praktijk ook voor het grootste deel verdwijnt.

Tekenen van het koninkrijk

Meer nog dan een verschuiving van de *charismatische* accenten, verschilt de neo-charismatische beweging vooral in *theologisch* opzicht van de eerdere pinksterbeweging. Zij spreken zelf van een nieuw wereldbeeld, een *paradigm shift*¹⁷, die een radicale breuk vormt met het verleden en waardoor zij ook een klein deel van de inmiddels 'traditionele' pinkstergelovigen van zich heeft vervreemd. Opnieuw is het C. Peter Wagner geweest die de moderator is geweest van de ideeën, die op zich niet nieuw waren, maar veeleer werden overgenomen en een nieuwe impuls kregen. Zij wordt kort als volgt weergegeven en heeft als uitgangspunt dat door de Gemeente van God gestalte wordt gegeven aan het koninkrijk van God op aarde. De gedachte is, zoals gezegd niet nieuw en met name Nederlandse, gereformeerde theologen¹⁸ zoals

Ridderbos(1909-2007)¹⁹ hebben de idee nader uitgewerkt wat resulteerde in de reeds-nu-nog-niet gedachte: de volle manifestatie van het koninkrijk is weliswaar nog toekomst, maar reeds in onze tijd wordt het openbaar en verbreed door de bediening van Gods Gemeente op aarde.

Het idee werd overgenomen door George Eldon Ladd (1911-1982)²⁰, professor aan het *Fuller Theological Seminary* waardoor het een rechtstreekse ingang kreeg in de evangelische kringen. In deze studies werd reeds gesproken over de tekenen en wonderen die Jezus deed als teken van het komende koninkrijk, maar ze trok wereldwijd nog geen brede aandacht en bleef, bijna latent, aanwezig. Dit veranderde met name onder de invloed van Wagner²¹. Het kader van het koninkrijk, aangeduid als de koninkrijkstheologie, bood een basis voor de enorme groei en belangstelling van de charismatische krachten in de derde golf, die voortkwam uit de Toronto blessing. Door de bediening van de gaven wordt het koninkrijk in deze tijd gemanifesteerd, komen de zegeningen van het komende koninkrijk, zoals gezondheid en voorspoed, onder het handbereik van de gelovigen in deze bedeling en door de proclamatie van dat koninkrijk worden volken en naties voor het koninkrijk gewonnen, of geclaimd. De derde golf heeft een enorme opwaartse sociale beweging te zien doen geven, niet alleen in het westen, waar steeds meer mensen uit de welgestelde bevolking er aandacht voor vertonen, maar ook in de postkoloniale gebieden van de *Global South*, waar gelovigen hun eigen *indegenous*, lokale geloofsgemeenschappen stichtten en door de globalisering mee wensen te liften met de enorme toename in de na-oorlogse welvaart. De heiligingsbeweging, die het kader bood voor de charismata in de klassieke pinksterbeweging, is uit helemaal beeld verdwenen en heeft plaatsgemaakt voor de drang naar ervaring en beleving.

Na deze historische inleiding op de charismatische kerkvorming is het hoog tijd dat we ons nader gaan verdiepen in haar basisgedachten, om daarna te zien hoe ze in de praktijk uitwerken.

16 Synan, 1997

17 Wagner, 1987

18 Vos, Ridderbos, Kroef

19 Ridderbos

20 Ladd, 1952, Ladd, 1959

21 Wagner, 1987, Wagner, 2008

Door sociale transformatie verbreedt zich de invloed van het christendom in het publieke domein.

New Apostolic Reformation

De uitgangspunten van de laatste, wereldwijde kerkhervorming laten zich in een aantal basisgedachten vatten. (1) De Gemeente van God geeft in het laatst van haar dagen gehoor aan de oproep van het cultuurmandaat (Gen. 2:15) om over de aarde te regeren en haar te bewaren. De heerschappij, die de mens door satan is ontfutseld is in principe herwonnen door het verlossingswerk van Christus aan het kruis van Golgotha en het is aan zijn verlost en om in zijn Naam en gezag de heerschappij ook te claimen. (2) Om dit te doen is het nodig dat eerst de Gemeente zelf in haar glorie wordt hersteld en dat de zegeningen van de eerste Gemeente weer worden verwerkelijkt. Men spreekt om die reden wel van *Restorationism*: het herstel van de Gemeente. Hier hoort bij ten eerste een herstel van de vijfvoudige bediening van apostelen, profeten, herder, leraars en evangelisten. Met name het apostelschap heeft de Gemeente, aldus de *restorationists*, in de afgelopen eeuwen verwaarloosd en het herstel van hun bediening is cruciaal voor gemeente groei en de voltooi-

ing van haar roeping. De term *New Apostolic Reformation* is daarom ook nauw verbonden met de derde golf. Het tweede punt waarin de gemeente weer in haar glorie wordt hersteld is de bediening van de charismata, de wondergevaven en krachten die als tekenen worden gezien van het koninkrijk dat in onze tijd baan breekt. (3) Door de invloed van de Gemeente kan de transformatie van de maatschappij plaatsvinden. In de verschillende geledingen van het publieke domein zoals politiek, media, business en entertainment verwerven geestvervulde christenen invloedrijke posities waardoor deze terreinen in de invloedssfeer komen van Gods koninkrijk. Ook in geopolitiek opzicht vindt deze transformatie plaats. Steden, gebieden, volken en naties worden het voorwerp van geestelijke oorlogvoering. In *power encounters* worden boze geesten verdreven en gebieden geclaimd voor Gods koninkrijk²². Samen met *prayer marches* is de uitbundige, charismatische praise en worship hierin een belangrijk wapen, die dus niet

²² Dawson

De New Apostolic Reformation beschrijft een optimistisch beeld van de Gemeente in de laatste dagen die mede door een herstel van de bedieningen de zegeningen van het komende koninkrijk op aarde verbreedt en volken onder het koningschap van Jezus voert.

alleen een religieus maar ook een politiek doel dient²³. Zij is gericht op de verbreiding van het koningschap van Jezus en illustreert hoe de religieuze dimensie ingrijpt in de huidige politieke dimensie. Deze nieuwe visie op missiologie staat ook in de Lausanne conferenties, m.n. sinds de tweede meeting in Manilla (1989) steeds meer centraal. In de evangelische theologie werd de positie van christenen op aarde vaak vergeleken met die van een ambassadeur: iemand die met een burgerschap van de hemel zich bevond op de aarde, die nu nog onder de heerschappij staat van de satan, de god van deze eeuw. Hij was hier als getuige van een spoedig komende Heer en om mensen te verlossen uit het rijk van de duisternis. In de koninkrijkstheologie is eerder sprake van kolonisatie: hier op aarde wordt nu reeds vreemd gezag gevestigd, een proces dat doorgaat totdat heel de schepping zal zijn bevrijd en zo de Koning zijn intrede kan doen. (4) Door de bediening van de Gemeente en de bekrachtiging van de Heilige Geest worden de zegeningen van het komende koninkrijk nu reeds manifest. Gods wil voor alle mensen is vrede en welvaart, armoede is een vloek en de roeping van de Gemeente is om de infrastructuur te bieden waardoor rijkdom zich verbreidt²⁴. De sociale transformatie gaat gepaard met de transfer van astronomische bedragen van uit deze wereld die aangewend worden voor de verbreiding van Gods koninkrijk: 'uw poorten zullen dag en nacht geopend zijn en men zal de rijkdom van de heidenen tot u brengen'(Jes.60:11). Deelname aan het democratische proces en het winnen van verkiezingen kost een fortuin²⁵, gelden waarmee God de Gemeente in het laatste der dagen rijkelijk zal zegenen. Omgekeerd verbreidt de Gemeente de zegeningen op aarde. Het herstel van de bediening van de genezingen is een integraal onderdeel van het evangelie²⁶: de relatie tussen geloof en voorspoed, gezondheid en welzijn houden gelijke tred. Exemplarisch voorbeeld is de enorme ontwikkeling van de Word of Faith beweging door de bediening van bijvoorbeeld Kenneth Hagin en zijn Rhema Ministries. In evangelisatie is in steeds mindere mate sprake van een beroep op bekering en levensheiliging en in toenemende mate aandacht voor de therapeutische ervaring van God in ons leven²⁷, zowel op geestelijk als lichamenlijk gebied. In ons denken staat niet langer

23 Young, 2010

24 Wagner, 2008

25 Wagner, 2008

26 Brown

27 Waiting

God centraal, maar de ervaring van God²⁸.(5) De eschatologie of toekomstleer van de charismatische koninkrijkstheologie vertoont een radicale breuk met de evangelische visie. Het onderscheiden van de bedelingen, ofwel dispensationalisme, dat een leerstellige steunpilaar is van de evangelische beweging en die ook door de pinkstergelovigen van het eerste uur werd, en deels nog wordt omarmd, verdwijnt uit beeld. Het is niet verenigbaar met de koninkrijkstheologie. Ook de visie op Christus' terugkomst komt in een geheel ander perspectief te staan. Daar is niet langer sprake van een kosmische doorbraak in een apocalyptisch toneel, maar van een voltooiing van het proces dat door de dominion, de overheersing, van de Kerk op aarde in gang is gezet²⁹. Zij kent geen hiaat tussen de belofte en de vervulling, maar stelt dat ook die reeds, sinds de vorming van de Gemeente in onze dagen plaatsvindt. De grondgedachten van deze nieuwe theologie werken in toenemende mate door in de liederenschat en de prediking waar wij in onze dagen mee worden geconfronteerd.

'The cloud has moved on'

In de voorgaande paragrafen hebben we ons verdiept in de geschiedenis van de charismatische kerkhervorming en in haar theologische uitgangspunten. Aan de hand van onderzoekscijfers maken we zichtbaar hoe de beweging in de praktijk gestalte krijgt. Het beeld van de wolkkolom die Israël leidde door de woestijn wordt door de kerkhervormers gehanteerd om aan te duiden dat Gods activiteit op aarde zich heeft verplaatst van de oude, bekende terreinen en kerken naar nieuwe methoden en kanalen. Een beweging die zich in ieder geval aftekent is die van de groei van het christendom, waar we al eerder naar verwezen.

De *Universal Church of the Kingdom of God* (UCKG) in Brazilië begon als een kleine pinksterbeweging in 1977. In 2009 telde ze meer dan 8 miljoen leden en meer dan 4500 kerkgebouwen. Meer dan dat is het een beweging die sociaaleconomisch en politiek van zich doet spreken. In 2009 werd haar vermogen geschat op meer dan 1 miljard Euro, ze is eigenaar van 's lands grootste televisiezender en eigenaar van een voetbalclub in Rio de Janeiro.³⁰ De Braziliaanse televisie produceert, op de Verenigde Staten na, de meeste evangelische televisieprogramma's per dag. De neef van de voorzitter, Edir Macedo, bracht het tot gouverneur van de staat van Rio de Janeiro

28 Waiting

29 MacDonnel

30 Young, 2010

en de UCKG oefent toenemende invloed uit op de nationale verkiezingen in Brazilië. In 1989 werd de eerste meeting belegd van de Latin American Pentecostal Conference (EPLA) waar sociale en politieke vraagstukken worden besproken, gevolgd door de oprichting in 1991 van de *Latin American Union of Evangelicals in Politics*. Guatemala werd het eerste Latijns Amerikaanse land met een evangelische president door democratische verkiezingen. In Brazilië, waar 50 jaar geleden iedereen katholiek was, steeg het aantal charismatische christenen in de afgelopen dertig jaar tot meer dan 30 miljoen en ze vormen met 16% van de bevolking de grootste beweging naast de katholieke kerk. De UCKG bedrijft inmiddels activiteiten in meer dan 40 landen, waaronder de Verenigde Staten en een Italië. Ze illustreert daarmee de omgekeerde dynamiek in het christelijke wereldbeeld. De zendelingen van de 21^e eeuw zijn niet Brits of Duits, maar Braziliaans, Ugandees of Filipijns: het aantal niet-westerse zendelingen groeide tussen 1990 en 2000 van 6634 naar 20.570, een toename van meer dan 200%³¹ en het oversteeg daarmee ruim het aantal westerse zendelingen.

De *Redeemed Christian Church of God* (RCCG) van pastor Adeboye in Lagos, Nigeria is een typisch voorbeeld van een Afrikaanse charismatische megakerk, na de Faith tabernacle van David Oyedepo een van 's lands grootste. De zondagse Holy Ghost Miracle Services trekken gemiddeld 500.000 bezoekers, de kerk heeft nationaal meer dan 2000 parochies, is inmiddels actief in vele landen in Afrika, Europa, Noord Amerika, Azië en zelfs het Midden Oosten en heeft wereldwijd meer dan 6 miljoen leden. De kerk drijft verschillende grote ondernemingen, waaronder de City Express bank (!), Cloud 7 Cruises, verschillende grote transportondernemingen, hotels en uiteraard een goed lopend media bedrijf. Ook hier is sprake van een actieve christelijke politieke betrokkenheid. In 1999 speelden profetieën een grote rol om Ousegun Obasanjo te overtuigen om mee de te doen aan de presidentsverkiezingen, als een vervulling van Gods plan³². In het Afrikaanse wereldbeeld 'is geen onderscheid tussen het gewijde en het profane, de gehele ruimte is doortrokken van geestelijke krachten. Oyedepo leert dat christenen overwinnend moeten zijn op alle terreinen van het leven en de krachten moet overwinnen van duisternis, economische problemen, ziekte, dood en ieder ander obstakel dat je op aarde kunt beden-

31 Escobar

32 Jenkins, 2006

The Redeemed Christian Church of God is een voorbeeld van een Afrikaanse charismatische Megakerk die wereldwijd haar invloed verbreidt .

ken... Er is een land van overvloed in Gods koninkrijk, waar u aan niets gebrek zult hebben en waar u brood zult eten zonder gebrek.... De mens is gemaakt om heerschappij te voeren over ieder schepsel van God, hij is gemaakt om de zegen te ontvangen. Deze oorspronkelijke erfenis is verloren gegaan door de zonde, maar is door het bloed van Jezus Christus vrijgekocht³³. Charismatische gemeenschappen hebben een politieke visie die gebaseerd is op geestelijke oorlogvoering, ook wel aangeduid als *social exorcisme*; territoria die voorheen onder controle van demonen stonden worden bevrijd waar christenen in machtsposities komen³⁴. Een typisch voorbeeld van de eerder genoemde omgekeerde dynamiek is het ritueel gedurende de presidentsverkiezingen in de Verenigde Staten, waarbij een Keniaanse bisschop Sarah Palin de handen oplegt en bidt dat ze in haar politieke campagne beschermd zal worden tegen machten van toverij (24 sep. 2008).

De voorbeelden van vele dergelijke kerken in andere Afrikaanse landen, zoals de International Central Gospel Church in Accra, Ghana van Mensa Otabil en de Zimbabwe Assemblies of God in Africa van Ezekile Guti, de Zion Christian Church in Zuid Afrika, de Word of Life Church in Sudan zijn er te over, maar we werpen ook nog een blik op de sterk opgekomen charismatici in Azië. Van de opkomst van het charismatische christendom in China zijn moeilijk schattingen te maken, maar zeker is dat we hier in potentie te maken hebben met de grootste christelijke beweging in de 21^e eeuw,

33 Brown

34 Paul

met nu reeds tussen de 50 en de 100 miljoen actieve leden. Eveneens in Azië, in Seoul, Zuid Korea staat de grootste single-church community ter wereld: de Yodi Full Gospel Church, met 850.000 leden. De *El Shaddai International House of Prayer* op de Filipijnen van Mariano Velarde is de grootste katholieke charismatische beweging aldaar. Ze heeft momenteel wereldwijd 8 miljoen leden, bedrijven wereldwijd zending, beroepen zich op de God die in alle dingen voorziet (El Shaddai). Overigens zien we dat politieke beïnvloeding niet altijd *rechtstreeks* verloopt langs verkiezingen. Business, netwerken, stammen en transnationale bewegingen spelen met namen in de postkoloniale gebieden een belangrijke rol³⁵.

Resume

Wanneer we de ontwikkelingen in een overzicht proberen samen te vatten zien we hoe er (1) *mondiaal een krachtige religieuze, christelijke beweging* die in toenemende mate is gericht op de tastbare verwezenlijking van beloften hier en nu door o.a. de proclamatie van het koninkrijk en door sociale transformatie en in afnemende mate een appèl doet op bekering, de prediking van het kruis en de hoop van onze verwachting. (2) *Ze is optimistisch is in haar eschatologische opvatting* en ziet voor zich een herstel van de Gemeente in haar rijkdommen, die tot uiting komt op (a) op geestelijk gebied in de bediening van de charismata, (b) op lichamelijk gebied door de bediening van de genezingen en (c) op materieel gebied door de rijkdommen van de wereld die tot haar beschikking komen en die zij verbreed onder haar aanhangers. (3) *Ze is een beweging die van zich doet spreken in het publieke domein en die het als haar roeping ziet om ook in politiek opzicht haar invloed te doen gelden* en langs een *top-down* weg een stempel te drukken op het openbaar bestuur op lokaal, regionaal, nationaal en internationaal niveau. (4) *Ze speelt een actieve rol in het economische verkeer*, variërend van kleine lokale ondernemingen tot transnationale *enterprises*, die in een aantal gevallen charitatieve doelstellingen beogen, maar in andere gevallen gewoon met winst oogmerk worden bedreven. (5) *Ze oefent een grote zuigkracht door de boodschap waarin beloften worden gedaan op lichamelijk en materieel gebied. De tekenen en wonderen spreken de mens aan, niet alleen in de Global South, voor wie de interactie tussen het natuurlijke en het bovennatuurlijke en normale zaak is, maar ook de ervaringsgerichte, Westerse, postmoderne mens. De materiele voorspoed* spreekt eveneens niet alleen tot 'de Afrikaan' die

35 Meyer

zijn omstandigheden graag wil verbeteren, maar eveneens tot de Westerse christen, die in dit welzijn een noodzakelijke bevestiging ontvangt van de theologie. (6) *Ze breekt in een aantal essentiële theologische opzichten met de evangelische beweging. Het karakter van de huidige bedeling, de visie op het koninkrijk en de roeping van de Gemeente, het karakter van de laatste dagen voorafgaand aan de wederkomst van Christus zijn hierin belangrijke Bijbelse elementen. De koninkrijkstheologie besteedt aan deze elementen geen aandacht of hanteert daarvoor een begrippenkader, waardoor ze in een geheel ander perspectief komen te staan. Ook de evangelieprediking, die in de evangelische beweging een centrale en actieve rol speelde, zowel in woord als en daad laat een verschuiving zien, van de appellerende boodschap van het kruis naar de laagdrempelige proclamatie van het koninkrijk* (7) *De betekenis daarvan voor de praktijk is dat de aandacht van de gemeente verschuift en meer dan ooit gericht wordt op het hier en nu. Door actieve deelname aan het politieke en economische proces begint een vermenging te ontstaan van religieuze dimensie enerzijds met de wereldse dimensie anderzijds. Samenvattend zien we dat er en nieuwe religieuze beweging ontstaat die een wereldwijd fenomeen is en dat er naar streeft een dominante invloed uit te oefenen in het politieke domein. Haar prediking gaat gepaard met beloften van welvaart en genezing en zij werpt zich op als actieve deelnemer aan het economische proces.*

Evaluatie

Het christendom van de laatste kerkhervorming, zoals we dat in onze dagen gestalte zien krijgen, laat zich niet geheel op één lijn stellen met de beschrijving van de Apocalyps, maar de overeenkomsten, zoals bovenstaand aangetoond, zijn te significant om te negeren. Het moge ook voor zich spreken dat in de Gemeente van God in haar laatste fase op aarde, de elementen reeds zijn 'ingebakken' die openbaar zullen worden in de hoer-Babylon nadat de ware gelovigen van de aarde zijn weggenomen (1Th. 4:17). Aangezien de laatste fase van de kerkgeschiedenis in onze dagen is aangebroken, hebben wij daar dus in beginsel al mee te maken en de oproep om 'van haar uit te gaan en geen deel te hebben aan haar zonden' krijgt voor ons des te meer betekenis, om niet te zeggen: zij gaat een cruciale rol spelen voor onze houding ten opzichte van de ontwikkelingen die zich momenteel om ons heen afspelen op kerkelijk terrein.

Er zal tegengeworpen worden dat de bovenstaande beschrijving zeer kritisch is en voorbij lijkt te gaan aan de positieve zaken die wij in onze dagen kunnen opmerken, en dat is niet onterecht. Daarbij moet men echter bedenken dat we ons hebben beperkt tot een profetische beschrijving. Wie vertrouwd is met de profetische kerkgeschiedenis van Openbaring 2 en 3 zal zich misschien wel hebben afgevraagd waarom de beschrijving van der kerk van Sardis, die de protestantse kerkhervorming voorstelt, zo negatief wordt beoordeeld door de Heer. Was er in de dagen van de Reformatie geen krachtig werk van Gods Geest? Dit was er inderdaad, maar Gods woord beschrijft elk van de gemeenten in haar essentiële en finale karakteristieken. Evenzo willen wij dus niet de ogen sluiten voor het werk van Gods Geest in onze dagen en daarbij incalculeren dat zijn werk wel eens langs andere kanalen en methoden kan gaan dan wij zouden bedenken. Onze taak is echter om de meest wezenlijke elementen van het christendom dat in onze dagen opdoemt te onderscheiden, te toetsen aan het profetische woord en vast te houden aan wat Gods woord ons heeft geleerd.

In minstens twee opzichten staat de evangelische beweging voor een opdracht. (1) In antwoord op de ervaringsgerichte theologie van de 21^e eeuw zal de prediking van het evangelie met een appel op bekering, levensheiliging en de kosten voor discipelschap met nieuwe kracht en frisheid worden gepredikt. Het Godsbeeld en de visie op het heil in de nieuwe

prediking zijn bijzonder mensgericht, appelleren aan het gevoel en de menselijke verbeelding en confronteren de mens in afnemende mate met een God die de mens aanspreekt in zijn volle wilskracht, verantwoording en Hem vraagt om zijn wil centraal te stellen in zijn leven. (2) De prediking van het profetische onderwijs, het onderscheiden van het karakter van de huidige bedeling en de betekenis daarvan voor onze roeping en onze toekomst visie moeten een gezond tegenwicht bieden tegen het gedachtengoed zoals dat in de koninkrijkstheologie wordt voorgesteld. De prediking van een glorieus herstel van de Gemeente in de eindtijd en in lijn daarmee het reeds-nu doorbreken van de manifestaties van het komende koninkrijk staat haaks op het Bijbels onderwijs, is misleidend en heeft geen Schriftuurlijke basis.

Veelvuldig wordt verkondigd dat het omarmen van de nieuwe ideeën de basis is voor Gemeentegroei in de 21^e eeuw, de cijfers lijken dit idee te ondersteunen. Onze taak is echter om iedere leer te beoordelen in de eerste plaats op haar Schriftuurlijke uitgangspunten en niet op het effect dat zij – op de korte termijn – sorteert. Sinds de dagen van het begin is de boze reeds met succes bezig om vreemd zaad te zaaien in Gods koninkrijk en is onze waakzaamheid geboden. Het profetisch onderwijs over de kerkgeschiedenis en de eindtijd maakt voor ieder die de Schrift verstaat duidelijk waar de prediking van de charismatische kerkhervorming op langere termijn toe leidt. Of de schattingen zoals we die hebben geci-

De kerkgeschiedenis wordt in het boek Openbaring beschreven in zeven fasen, gevolgd door het christendom na de opname van de Gemeente. Het kenmerk van iedere fase in de kerkgeschiedenis en kerkhervorming is dat het (1) een wereldwijde beweging betreft, (2) waar nieuwe kerkvormen uit ontstaan, (3) die een duidelijke theologische breuk te zien geeft met het verleden, (4) waar een nieuw 'kerk lied' ontstaat en die voortkomt uit de vorige periode van de kerkgeschiedenis. Daarenboven geldt dat die samenvalt met radicale veranderingen op het wereldtoneel.

teerd ook zo zullen uitkomen en op wat voor termijn weten wij gelukkig niet. En hoewel het verstand ons lijkt te zeggen dat deze ontwikkelingen eerst tot hun rijping moeten komen voor de Wederkomst, weten we tegelijk dat niets Zijn komst voor de Bruidsgemeente in de weg staat. Wij mogen met des te meer volharding daar naar uit blijven zien en elkaar bemoedigen om niet te verslappen. Laat Hij die gezegd heeft 'Ik kom spoedig' ons wakend vinden met onze lampen brandend en ons oog op Hem gericht.

Literatuur

Aune, David E., Revelation, in Word Biblical Commentary, 1998, Thomas Nelson, Nashville. **Baer**, Jonathan, R., Redeemed Bodies, the Functions of Divine Healing in Incipient Pentecostalism, in *Church History*, Vol.70, No.4, 2001, Cambridge University Press, Cambridge. **Beale**, G.K., The Book of Revelation, in *The New International Greek Testament Commentary*, 1999, Eerdmans, Grand Rapids. **Beugen**, P. van, De Finale, in *Focus op de Bijbel*, nr. 8, 2011, Ommen. **Beugen**, P. van, Het Koninkrijk van God, 2012, Het Zoeklicht, Doorn. **Birman**, Patricia et al, Religion and the Media in a Battle for Ideological Hegemony, in *Bulletin of Latin American Research*, Vol.18, No.2, 1999, Wiley. **Bosch**, David, J., Transforming Mission, 2012, Orbis Books, New York. **Brown**, Candy G., Global Pentecostal and Charismatic Healing, 2011, Oxford University Press, Oxford. **Burgess**, Stanely M., 2002, The New International Dictionary of

Pentecostal and Charismatic Movements, Zondervan, Grand Rapids. **Coleman**, Simon, 2002, The faith movement: a global religious culture? In *Culture and Religion*, 3:1, 3-19. **Coleman**, Simon, The Charismatic Gift, in *The Journal of the Royal Anthropological Institute*, Vol.10, No.2, 2004. **Coleman**, Simon, The Globalization of Charismatic Christianity, 2000, Cambridge University Press, Cambridge. **Darby**, John N., De Falende Gemeente, 1977 (Ned. Druk), Medema, Apeldoorn. **Darby**, John N., Notes on the Apocalypse, 1842, in *The Collected Writings*, 1971 (reprint), Heijkoop, Winschoten. **Dempster**, Murray W. et al, The Globalization of Pentecostalism, 1999, Regnum, Cowan Irvine. **Dilger**, Hansjorg, Healing the Wounds of Modernity, in *Journal of Religion in Africa*, Vol.37, 2007, Brill, Leiden. **Ellis**, S. and ter Haar, G. 1998, Religion and Politics in Sub-Saharan Africa, in *The Journal of Modern African Studies*, 36, No.2, Cambridge University Press, Cambridge. **Escobar**, J. Samuel, 2013, Zending van Overal naar Iedereen, in *Soteria*, jaargang 30, Nr. 1, 2013, Merweboek, Sliedrecht. **Fijnvandraat**, J.G. et al, De Komst van Christus en de Opname van de Gemeente, 1981, Medema, Apeldoorn. **Fijnvandraat**, J.G., Babylon, Beeld en Beest, 1987, Medema, Vaassen. **Harvey**, Cox, 1996, The rise of Pentecostal spirituality and the reshaping of religion in the 21st century; London, Cassell. **Hunt**, S. 2000, Winning Ways: Globalisation and the Impact of the Health and Wealth Gospel, in *Journal of Contemporary Religion*, Vol.15, No.3, 2000. **Hunt**, S. The health and wealth gospel in the UK: variations on a theme, >>

<p>The Roman Catholic Age</p>	<p>Maarten Luther, 1517n. Chr.</p>	<p>The Reformed Age</p>	<p>Isaac da Costa, 1823 n. Chr.</p>	<p>The Evangelical Age</p>	<p>C. Peter Wagner, 1992 n. Chr.</p>	<p>The Charismatic Age</p>	<p>Opname van de Gemeente</p>	<p>The Whore-Babylon</p>
<p>De kerk van Rome vestigt haar gezag in het Christendom en over de staat. Bisschoppelijke paleizen staan centraal in de feodale maatschappij</p>	<p>Met de opkomst van het Humanisme en de wetenschappelijke revolutie voltrekt zich de Reformatie en het ontstaan van nationale volkskerken</p>	<p>Met de opkomst van de Moderne tijd, Verlichting, Industriële revolutie en Romantiek ontstaat het Reveil en de daaruit voortgekomen evangelische zendingsbeweging.</p>	<p>Met de opkomst van de Postmoderne tijd en de digitale revolutie voltrekt zich de charismatische kerkhervorming</p>	<p>In de Apocalyps manifesteert het christendom op aarde zich als een religieus-politieke wereldmacht</p>				

Culture and Religion; an Interdisciplinary Journal, 3:1, 89-104. **Ironside**, H.A., 1914, Holiness, the false and the true, Loizeaux Brothers, New Jersey. **Ironside**, H.A., Revelation, 2004 (reprint), Kregel, Grand Rapids. **Jenkins**, Philip, The New Faces of Christianity, Believing the Bible in the Global South, 2006, Oxford University Press, Oxford. **Jenkins**, Philip, The Next Christendom, the Coming of Global Christianity, 2011, Oxford University Press, Oxford. **Johnson**, Alan., Revelation, in Gaebelien, F.E., *The Expositors Bible Commentary*, 1981, Zondervan, Grand Rapids. **Johnstone**, Patrick, The future of the Global Church, 2011, Intervarsity Press, Madison. **Kamp**, H.R. van de, Openbaring, in Bruggen, J. van, *Commentaar op het Nieuwe Testament*, 2002, Kok, Kampen. **Kelly**, William K. The Revelation Expounded, 1970 (reprint), Heijkoop, Winschoten. **Kooi**, C. van der, in <http://www.eo.nl/archief/radio/kerkinbeweging/aflevering-detail/aflevering/kerk-in-beweging>. **Kroef**, Justus M. van der, 1948, Abraham Kuyper and the Rise of neo-Calvinism in the Netherlands, in *Church History*, Vol.17, No.4 Dec. 1948. **Ladd**, G.E., 1952, Crucial questions about the Kingdom of God, Eerdmans Publishing, Grand Rapids. **Land**, Steven, J., Pentecostal Spirituality, a Passion for the Kingdom, 2010, CPT Press, Cleveland. **Lederle**, Henry I., Theology with Spirit, the Future of Pentecostal & Charismatic Movements in the 21st Century, 2010, Word & Spirit Press, Tulsa. **Mason**, Shane, The Ever Advancing Kingdom, 2007, Xulon Press, Maitland. **Massyngberde**, J., Revelation, in *The Anchor Bible Commentaries*, 1995, Doubleday, New York. **McDonnell**, Kilian, The Holy Spirit and Power, the Catholic Charismatic Renewal, 1975, Doubleday, New York. **McPherson**, Aimee Semple, 1921, the Second Coming of Christ, Michigan University press (Reprint). **Meyer**, Birgit, Charismatic Christianity and Modernity in Ghana, in *The Journal of African History*, Vol.46, No.2, 2005, Cambridge University Press, Cambridge. **Meyer**, Birgit, Christianity in Africa: From African Independent to Pentecostal-Charismatic Churches, in *Review of Anthropology*, Vol.33, 2004. **Mounce**, Robert H., The Book of Revelation, in *The New International Commentary on the New Testament*, 1977, Eerdmans, Grand Rapids. **Osborne** Grant R., Revelation, 2002, Baker Academic, Grand Rapids. **Ouweneel**, Willem J., De Openbaring van Jezus Christus, 1988, Medema, Vaassen. **Ouweneel**, Willem J., Komt er een grote opwekking?, 2010, Rock Publications, Harderwijk. **Paul**, Freston, 2001, Evangelicals and Politics in Africa, Asia and Latin America, Cambridge University Press, Cambridge. **Pentecost**, Dwight, Things to Come, a Study in Biblical Eschatology, 1958, Zondervan, Grand Rapids. **Pew Research Centre**, Global Christianity, A report on the size and distribution of the World's Christian Population, 2011, Pew Research Centre, Washington. **Reitsma**, Bernard J.G., Health, Wealth and Prosperity, in Kooi, C. van der, et al, *Evangelical Theology in Transition*, 2012, VU University Press, Amsterdam. **Ridderbos**, H.N., 1962, The coming of the Kingdom, Presbyterian and Reformed, Philadelphia. **Robertson**, Archibald Th., Word Pictures in the New Testament, 1933, Baker Book House, Grand Rapids. **Robins**, Joel, The Globalization of Pentecostal and Charismatic Christianity, in *Annual review of Anthropology*, Vol.33, 2004. **Rundell**, Richard, How to Live in the Kingdom of God, 2001, Writers Club Press, Lincoln. **Scott**, Walter, Exposition of the Revelation of Jesus Christ, Pickering and Inglis, London. **Snodderly**, Beth, Evangelical and Frontier Mission, 2011, Wipf and Stock Publisher, Eugene. **Synan**, Vinson, in <http://www.cbn.com/media/player/index.aspx?s=/mp4/SUS194>. **Synan**, Vinson, In the Latter Days, 2001, Xulon Press, Maitland. **Synan**, Vinson, Spirit Empowered Christianity in the 21st century, 2011, Charisma House, Lake Mary. **Synan**, Vinson, The Century of the Holy Spirit, 2001, Thomas Nelson, Nashville. **Synan**, Vinson, The Holiness-Pentecostal Tradition, 1971, Eerdmans, Grand Rapids. **Vincent**, Marvin R., Vincent's Word Studies in the New Testament, reprint, Hendrickson, Peabody. **Vos**, Geerhardus, reprint, The teachings of Jesus concerning the Kingdom of God and the Church, American Tract Society, New York. **VPRO** documentaire, in <http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2012-2013/het-welvaartsevangelie.html>. **Wagner**, C. Peter, 1987, Signs and Wonders Today, Creation House, Altamonte Springs. **Wagner**, C. Peter, Churchquake, 1999, Regal Books, Ventura. **Wagner**, C. Peter, Dominion!, 2008, Chosen Books, Grand Rapids. **Waiting**, Tony, 2005, Experiencing Alpha: Finding and Embodying the Spirit and being transformed – empowerment and control in a charismatic worldview, in *Journal of Contemporary religion*, 20:1, 91-108. **Wilson**, Everett A., Pentecostalism in El Salvador, in *Church History*, Vol. 52, No.2, June 1983, Cambridge University Press, Cambridge. **Wimber**, John, 1973, Kingdom Evangelism, Zondervan, Grand Rapids. **Yong**, Amos, In the Days of Caesar, Pentecostalism and Political Theology, 2010, Eerdmans, Grand Rapids. **Yong**, Amos, The Spirit poured out on all Flesh, 2005, Baker Academic, Grand Rapids

